

POSTANOWIENIE

Dnia 17 grudnia 2014 roku

Sąd Okręgowy w Suwałkach I Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący	SSO Cezary Olszewski
Sędziowie	SSO Mirosław Kowalewski SSO Dariusz Małkiński
Protokolant	st. sekr. Sąd. Katarzyna Izabella Łempicka

po rozpoznaniu w dniu 17 grudnia 2014 roku w Suwałkach

na rozprawie

sprawy z wniosku **C. T.**

z udziałem **A. T. i (...)- K. T.**

o uchylenie ubezwłasnowolnienia

postanawia:

I. zmienić postanowienie Sądu Okręgowego w Olsztynie I Wydziału Cywilnego z dnia 14 września 2006 roku w sprawie I.Ns.66/06 w ten sposób, że ubezwłasnowolnienie całkowite orzeczone wobec A. T. córki J. i C. urodzonego dnia (...) w E., zamieszkałej w (...), zmienić na ubezwłasnowolnienie częściowe;

II. oddalić wniosek w pozostałej części.

Sygn. akt: I. Ns. 68/14

UZASADNIENIE

Wnioskodawczyni C. T. wniosła o uchylenie ubezwłasnowolnienia całkowitego swojej córki A. T. orzeczonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 24 maja 2006 r. wydanym w sprawie o sygn. akt: I. Ns. 66/06.

Kurator uczestniczki postępowania A. T. A., ustanowiony na mocy postanowienia z dnia 23 września 2014 r. (k. 19) wniósł o zmianę postanowienia o ubezwłasnowolnieniu całkowitym poprzez ubezwłasnowolnienie częściowe.

Prokurator Okręgowy w Suwałkach wniósł o oddalenie wniosku.

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Postanowieniem z dnia 14 września 2006 r. w sprawie o sygn. akt: I. Ns. 66/06 Sąd Okręgowy w Olsztynie ubezwłasnowolnił całkowicie uczestniczkę A. T., ur. (...) w E. z powodu niedorozwoju umysłowego. Podstawą

wydania tego orzeczenia stanowiła opinia sądowo-psychiatryczna, z której wynikało m. in., że u A. T. występuje upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym. Wykazuje ona znaczące deficyty w rozwoju intelektualnym. Dotyczy to szczególnie jej myślenia abstrakcyjnego i przyczynowo-skutkowego oraz przystosowania społecznego. A. T., pomimo wykształconej zdolności czytania i pisanie, nie potrafi właściwie analizować przeczytanego tekstu. Nie potrafi posługiwać się pieniędzmi. Znajduje się ona na poziomie rozwoju osoby poniżej trzynastego roku życia. Wykazuje objawy znacznego niedorozwoju w zakresie tzw. uczuciowości wyższej. Jest bezradna w rozwiązywaniu stosunkowo prostych sytuacji życiowych. Nie potrafi sama zadbać o podstawowe sprawy bytowe. Wykazuje bardzo słabą orientację w otaczającej ją rzeczywistości (dowody zawarte w aktach Sądu Okręgowego w Olsztynie sygn.: I. Ns. 66/06 – k. 70; opinia sądowo-psychiatryczna – k. 37).

Aktualnie, A. T. potrafi przeczytać tekst pisany, ale czytanie ma charakter mechaniczny, treści przeczytanego tekstu nie rozumie i nie potrafi jej odtworzyć, nie zna wielu słów. Przeprowadza działania odejmowania i dodawania jedynie w zakresie 10. Pamięta niektóre wyniki tabliczki mnożenia, ale nie potrafi ich zastosować i wykorzystać w prostych matematycznych działaniach i zadaniach. Wiedza o świecie ogólnym ogranicza się do podstawowej orientacji w najbliższym otoczeniu. Posiada upośledzoną zdolność do wyciągania wniosków przyczynowo-skutkowych. Wykazuje rozumowania na poziomie mechanicznego kojarzenia. Jest zdolna do samoobsługi, może wykonywać proste prace fizyczne pod nadzorem innych osób. Nie ujawnia zaburzeń o charakterze psychotycznym, jej wypowiedzi i zachowanie nie wskazują na zaburzenia typu urojeniowego lub na doświadczanie omamów. Nie przyjmuje żadnych leków psychotropowych i leczenia takiego nie wymaga.

A. T. w dalszym ciągu jest osobą ujawniającą cechy upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym. W trakcie 8 lat od daty wydania postanowienia o całkowitym jej ubezwłasnowolnieniu nastąpiły pewne zmiany wynikające z wieku i możliwości nabywania różnych doświadczeń oraz stopniowego włączania ich w repertuar umiejętności codziennych. A. T. potrafi już samodzielnie wykonywać różne zajęcia, takie jak pranie, sprząatanie, gotowanie. Potrafi samodzielnie korzystać z komunikacji publicznej, zrobić proste zakupy, ma nieco większą wiedzę o sobie i o otaczającym świecie oraz cechuje ją nieco lepsze niż wcześniej dostosowanie emocjonalno-społeczne (lepsza umiejętność współpracy i komunikowania się z innymi oraz lepsza umiejętność kontrolowania emocji zachowania (kontrola emocji i zachowania nie wymaga już bezwzględnej korekty i wsparcia farmakologicznego). Nie można jednak stwierdzić, że A. T. jest zdolna do pełnej odpowiedzialności za siebie, że jest zdolna do poprawnego wnioskowania przyczynowo-skutkowego, do planowania, przewidywania, rozumowania i ponoszenia pełnej odpowiedzialności za siebie, a tym bardziej za innych.

Niewielki postęp w zakresie dostosowania emocjonalno-społecznego u A. T. wpływający również na pewien wzrost jej kompetencji społecznych, emocjonalnego dostosowania oraz nabycie przez nią kilku nowych umiejętności samoobsługowych i zadaniowych nie zmienia faktu, że jest ona osobą wykazującą cechy upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym i że wymaga pomocy oraz nadzoru w pełnieniu większości złożonych ról społecznych. Przejawiane przez nią deficyty intelektualne obejmują wszystkie funkcje poznawcze i mają charakter trwały, dlatego też - pomimo pewnego progresu umiejętności życia codziennego związanego z wiekiem i nabywaniem nowych doświadczeń – A. T. nadal nie jest w pełni zdolna do kierowania swoim postępowaniem. Obecny stan psychiczny, poziom funkcji poznawczych i poziom społeczno-emocjonalnego dostosowania uzasadniają jej częściowe ubezwłasnowolnienie (dowody: opinia psychologiczna i psychiatryczna – k. 31-34; zaświadczenie lekarskie – k. 3; historia choroby – k. 16).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Podstawą ubezwłasnowolnienia całkowitego jest przepis art. 13 § 1 k.c., zgodnie z którym osoba, która ukończyła lat trzynaście, może być ubezwłasnowolniona całkowicie, jeżeli wskutek choroby psychicznej, niedorozwoju umysłowego albo innego rodzaju zaburzeń psychicznych, w szczególności pijaństwa lub narkomanii, nie jest w stanie kierować swym postępowaniem.

W myśl art. 559 k.p.c. sąd uchyli ubezwłasnowolnienie, gdy ustaną przyczyny, dla których je orzeczono; uchylenie może nastąpić także z urzędu (§ 1). Sąd może w razie poprawy stanu psychicznego ubezwłasnowolnionego zmienić

ubezwłasnowolnienie całkowite na częściowe, a w razie pogorszenia się tego stanu - zmienić ubezwłasnowolnienie częściowe na całkowite (§ 2). Z wnioskiem o uchylenie albo zmianę ubezwłasnowolnienia może wystąpić także ubezwłasnowolniony (§ 3).

W powyższym przepisie wprowadzono trzy rodzaje możliwości wzruszenia orzeczonego prawomocnie ubezwłasnowolnienia: uchylenie ubezwłasnowolnienia, zmiana ubezwłasnowolnienia całkowitego na częściowe oraz zmiana odwrotna - z częściowego na całkowite. Uchylenie ubezwłasnowolnienia może nastąpić w przypadku gdy ustaną przyczyny, dla których je orzeczono. Ma to miejsce w sytuacji, kiedy utrzymywanie ubezwłasnowolnienia uczestnika przestało być celowe i potrzebne ze względu na istotną poprawę jego stanu zdrowia, co powoduje, że odpada tym samym jedna z materialnoprawnych przesłanek ubezwłasnowolnienia i wówczas zdezaktualizowane ubezwłasnowolnienie podlega uchyleniu - także z urzędu. Ze względu na dotkliwość skutków ubezwłasnowolnienia, Sąd Najwyższy w uchwale całego składu Izby Cywilnej z dnia 14 października 2004 r., III CZP 37/04, OSNC 2005, nr 4, poz. 47, podkreślił, że przewidziana w tym przepisie możliwość wszczęcia postępowania z urzędu staje się obowiązkiem, kiedy tylko sąd poweźmie wiarygodną informację, iż stan zdrowia ubezwłasnowolnionego poprawił się na tyle, że uzasadnia sprawdzenie aktualności dotychczasowego orzeczenia w tym przedmiocie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego, jak i doktrynie można również spotkać się z poglądem, że w sprawie o uchylenie ubezwłasnowolnienia całkowitego nie jest dopuszczalne orzekanie o zmianie ubezwłasnowolnienia całkowitego na częściowe z urzędu; w przypadku istnienia przesłanek z art. 559 § 2 k.p.c. sąd orzeka wyłącznie na wniosek (por. postanowienie SN z dnia 26 stycznia 2012 r., III CSK 169/11, OSNC 2012/7-8/97, LEX nr 1129974, Biul. SN 2012/3/14, M. Prawn. 2012/16/869-871).

W ocenie Sądu Okręgowego wyżej zaprezentowany pogląd zasługuje na aprobatę. Istotnie, ubezwłasnowolnienie całkowite i częściowe są bowiem aktami odrębnymi i niezależnymi; są wprawdzie oparte na zbieżnych, a w niektórych aspektach identycznych przesłankach, niemniej różnią się w sposób istotny celami i skutkami prawnymi. Mają także różne odniesienia podmiotowe, ubezwłasnowolnienie całkowite bowiem może być orzeczone wobec osób, które ukończyły trzynaście lat, a częściowe wyłącznie w stosunku do osób pełnoletnich. Ubezwłasnowolnienie całkowite prowadzi do utraty zdolności do czynności prawnych i ustanowienia opieki (art. 12 i 13 § 2 k.c.), natomiast ubezwłasnowolnienie częściowe tylko tę zdolność ogranicza, w istocie jednak - i to jest jego celem - przez ustanowienie kuratora zapewnia pomoc osobie ubezwłasnowolnionej w prowadzeniu jej spraw (art. 15 i 16 § 2 k.c.). Należy zatem uznać, że między ubezwłasnowolnieniem całkowitym a częściowym zachodzą różnice, że jeżeli wniosek dotyczy ubezwłasnowolnienia całkowitego, to sąd - mimo braku stosownego wniosku - nie może orzec ubezwłasnowolnienia częściowego, a w pozostałym zakresie wniosek oddalić. Tym bardziej nie można uznać, że jeżeli ubezwłasnowolniony domaga się uchylenia ubezwłasnowolnienia całkowitego, to sąd może - mimo że ubezwłasnowolniony tego nie żąda - orzec ubezwłasnowolnienie częściowe.

W rozpoznawanej sprawie wyżej opisana zasada nie znajduje jednak automatycznego zastosowania. Krąg uczestników w sprawach o ubezwłasnowolnienie reguluje art. 546 k.p.c. oraz art. 510 § 1 k.p.c., tj. każdy, czyich praw dotyczy wynik postępowania. Z powyższego wynika, że w sprawach o ubezwłasnowolnienie Sąd zobligowany jest uwzględnić stanowisko wszystkich zainteresowanych, a nie wyłącznie wnioskodawcy.

W przedmiotowym postępowaniu wprawdzie wnioskodawczyni domagała się uchylenia ubezwłasnowolnienia A. T., jednak kurator ubezwłasnowolnionej domagał się zmiany postanowienia o ubezwłasnowolnieniu całkowitym poprzez ubezwłasnowolnienie częściowe, którym to stanowiskiem Sąd był również związany. Charakter niniejszej sprawy nie miał zatem charakteru stricte „o uchylenie ubezwłasnowolnienia”; wobec odmiennych stanowisk zainteresowanych Sąd zobowiązany był rozpoznać niniejszą sprawę dwutorowo. Zauważyć bowiem należy, że ubezwłasnowolniony może również wnioskować o uchylenie albo zmianę ubezwłasnowolnienia (art. 559 § 3 k.p.c.).

Przeprowadzone w sprawie postępowanie dowodowe, w szczególności sporządzona przez biegłych opinia (k. 31-34) wskazuje jednoznacznie, iż stan zdrowia A. T. od chwili wydania orzeczenia w sprawie o sygn. akt: I. Ns. 66/06 w dniu 14 września 2006 r. uległ zmianie przemawiającej za częściowym jej ubezwłasnowolnieniem.

W świetle powyższej opinii wprawdzie A. T. w dalszym ciągu ujawnia cechy upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym, niemniej jednak jest zdolna do samoobsługi, może wykonywać proste prace fizyczne pod nadzorem innych osób. Nie ujawnia zaburzeń o charakterze psychotycznym, jej wypowiedzi i zachowanie nie wskazują na zaburzenia typu urojeniowego lub na doświadczanie omamów. Nie przyjmuje żadnych leków psychotropowych i leczenia takiego nie wymaga. W trakcie 8 lat od daty wydania postanowienia o całkowitym jej ubezwłasnowolnieniu nastąpiły zmiany wynikające z wieku i możliwości nabywania różnych doświadczeń oraz stopniowego włączania ich w zakres umiejętności codziennych. A. T. potrafi już samodzielnie wykonywać różne zajęcia, takie jak pranie, sprzątanie, gotowanie. Potrafi samodzielnie korzystać z komunikacji publicznej, zrobić proste zakupy, ma nieco większą wiedzę o sobie i o otaczającym świecie oraz cechuje ją nieco lepsze niż wcześniej dostosowanie emocjonalno-społeczne (lepsza umiejętność współpracy i komunikowania się z innymi oraz lepsza umiejętność kontrolowania emocji zachowania (kontrola emocji i zachowania nie wymaga już bezwzględnej korekty i wsparcia farmakologicznego)). Nie można jednak stwierdzić, że A. T. jest zdolna do pełnej odpowiedzialności za siebie, że jest zdolna do poprawnego wnioskowania przyczynowo-skutkowego, do planowania, przewidywania, rozumowania i ponoszenia pełnej odpowiedzialności za siebie, a tym bardziej za innych.

Niewielki postęp w zakresie dostosowania emocjonalno-społecznego u A. T. wpływający również na pewien wzrost jej kompetencji społecznych, emocjonalnego dostosowania oraz nabycie przez nią kilku nowych umiejętności samoobsługowych i zadaniowych nie zmienia faktu, że jest ona osobą wykazującą cechy upośledzenia umysłowego w stopniu umiarkowanym i że wymaga pomocy oraz nadzoru w pełnieniu większości złożonych ról społecznych. Przejawiane przez nią deficyty intelektualne obejmują wszystkie funkcje poznawcze i mają charakter trwały, dlatego też - pomimo pewnego progresu umiejętności życia codziennego związanego z wiekiem i nabywaniem nowych doświadczeń - A. T. nadal nie jest w pełni zdolna do kierowania swoim postępowaniem. Obecny stan psychiczny, poziom funkcji poznawczych i poziom społeczno-emocjonalnego dostosowania uzasadniają jej częściowe ubezwłasnowolnienie.

Zdaniem Sądu, powyższą opinię biegłych należy uznać za rzetelną, fachową i odpowiadającą aktualnemu stanowi wiedzy w zakresie psychiatrii i psychologii, opartą na ich doświadczeniu zawodowym oraz znajdującą potwierdzenie w zgromadzonym materiale dowodowym.

Wszystko powyższe wskazuje, iż istnieją podstawy do zmiany ubezwłasnowolnienia całkowitego na ubezwłasnowolnienie częściowe, zgodnie z stanowiskiem kuratora uczestniczki postępowania A. T., zaś brak jest przesłanek określonych w art. 559 § 1 k.p.c. uzasadniających uchylenie orzeczonego w stosunku do uczestniczki ubezwłasnowolnienia całkowitego.

Mając na względzie powyższe, Sąd orzekł jak w sentencji.